

Anzhelika Savchuk-Konarska

UKRAIŃSKIE MEDIA PRYWATNE I WOJNA: OLIGARCHOWIE A BIZNES MEDIALNY PO 24 LUTEGO 2022 ROKU

STRESZCZENIE

Własność medialna w Ukrainie od lat stanowi zainteresowanie wielu badaczy, dlatego w tym szczególnym czasie nie mogło zabraknąć analizy tego tematu. W powszechnym chaosie wojny, który zapanował w Ukrainie po 24 lutego 2022 roku, ukraińscy i zagraniczni eksperci wielokrotnie zwracali uwagę na rolę mediów. Ukraińskie media od początku wojny zaczęły działać wspólnie według jednego programu, skupionego wokół najważniejszych wiadomości z frontu. Właścicielami mediów w większości są oligarchowie. Oligarchowie również stanowią część złożonego systemu medialnego Ukrainy. Tuż przed wybuchem wojny oligarchowie wyjechali, co spowodowało ogólne oburzenie. Po powrocie ludzie biznesu wypowiedali się dość bezstronnie na temat wojny. Celem przedstawionego artykułu jest zaprezentowanie wpływu wojny na ukraińskie media prywatne oraz biznes medialny.

Słowa kluczowe: Volodymyr Zelensky, oligarchowie, telewizja prywatna, Ukraina, wojna, 24 lutego 2022

24 lutego 2022 roku Federacja Rosyjska rozpoczęła brutalną i bezprecedensową wojnę przeciwko Ukrainie. Od końca lutego i początku marca panika i strach

spowodowały paraliż w małych i dużych miastach w całym państwie. Rozpoczęła się wojna, która zmieniła postrzeganie polityki Ukrainy, w tym rolę poszczególnych aktorów politycznych¹. Najbogatsi Ukraińcy, zwani oligarchami, wyjechali z kraju niedługo przed rozpoczęciem wojny, w trosce o własne bezpieczeństwo. Wśród nich byli między innymi Igor Kolomoysky i Oksana Marchenko. Kilka dni po rozpoczęciu wojny ukraińskie władze skierowały do nich apel o natychmiastowy powrót, pod groźbą późniejszych ograniczeń powrotu do państwa. W obawie przed utratą kapitału postanowili powrócić do ojczyzny. Fakt ten stał się głównym uzasadnieniem wyboru tematu artykułu.

Kluczowy temat artykułu stanowi telewizja, a w znaczącej mierze prywatne grupy medialne. Paradoksalnie, ukraińska telewizja prywatna jako jedno z najważniejszych mediów w Ukrainie od ponad trzydziestu lat jest powiązana z oligarchami². Od wielu lat oligarchowie są właścicielami grup medialnych. Po rozpoczęciu wojny telewizja prywatna nadal zostaje łączem między obywatelami i politykami, wykonując jedną z najważniejszych funkcji – informacyjną. W niniejszym artykule omówię kwestię ukraińskich mediów prywatnych i wojny z wyszczególnieniem

sytuacji biznesu medialnego po 24 lutego 2022 roku. Proponuję skupić się na kwestii pojawienia się oligarchów na polityczno-ekonomicznej arenie, ich roli oraz własności medialnej. Jednym z akcentów będzie wskazanie na powiązania obecnego prezydenta z oligarchami oraz to, jak oligar-

Paradoksalnie, ukraińska telewizja prywatna jako jedno z najważniejszych mediów w Ukrainie od ponad trzydziestu lat jest powiązana z oligarchami. Od wielu lat oligarchowie są właścicielami grup medialnych.

chowcie zachowali się po wybuchu wojny. Artykuł ma na celu wyjaśnić znaczenie pojęcia oligarchy oraz określić własność medialną należącą do oligarchów. Słuszne jest pytanie, czy biznes medialny w Ukrainie wpłynął na postrzeganie oligarchów i czy oligarchowie wpływają przez media na politykę. Artykuł wpisuje się w pogranicze historii politycznej oraz nauki o komunikowaniu. Przedstawiony temat

1 O. Savicky. *Rosiya Ukraina zahroza viyny*, 2022, <https://www.radiosvoboda.org/a/rosiya-ukrayina-zahroza-viyny/31703318.html> (dostęp: 10. 07 .2022).

2 W. Konończuk, Genusa D., *Kakachia K. Oligarchs in Ukraine, Moldova and Georgia as key obstacles to reforms*, CEPS project. May 2017. s. 1-2.

stanowi przedmiot zainteresowania badaczy mediów i komunikowania politycznego³, historii i polityki⁴, mediów i komunikowania politycznego⁵ oraz stosunków międzynarodowych.

RODZAJE WŁASNOŚCI TELEWIZJI ORAZ UKRAIŃSKI SYSTEM MEDIALNY

Własność medialna w Ukrainie po trzydziestu latach od uzyskania niepodległości potrzebuje szczególnego wyjaśnienia. Po pierwsze, strukturę własnościową można określić jako media prywatne i media publiczne, a więc mamy do czynienia z modelem dualnym. Po drugie, ten podział stosowany jest od 2017 roku, kiedy telewizja państwowa przekształciła się w telewizję publiczną. Od tego czasu, jak słusznie zaznaczają badacze, mówimy o własności o charakterze państwowo-publicznym. Po trzecie, źródła finansowania mediów prywatnych pochodzą z rąk biznesmenów, co pozwala im na pewnego rodzaju „częściową okupację medialną”, która podąża w kierunku całościowej kontroli nad mediami⁶. Z perspektywy telewizji państwowej pozostała ona nieco w cieniu mediów prywatnych, które w ostatnich latach tworzą jedyną platformę informacyjną. Media prywatne między innymi zajmują najlepszy czas antenowy, przez co nie dają możliwości rozwinąć się wciąż niedofinansowanej telewizji publicznej. Właścicielami telewizji prywatnej są osoby powiązane w biznesem, które od samego początku istnienia prywatnych mediów wywierały wpływ na politykę⁷. Należy zauważyć, że wszelkie reformy, które miały miejsce w Ukrainie w sferze mediów publicznych, poniosły klęskę. Z związku z tym ustawa *O przejrzystości własności mediów* zapoczątkowana w latach 2014-2015 nie ulepszyła

3 N. Ryabinska, *Ukraine's post-communist mass media. Between capture and Commercialization*, Ibiem-verlag, Stuttgart 2017, s. 35.

4 J. Hajduk, *Władza i media we współczesnej Ukrainie* [w:] A. Kosecki, J. Wojnicki (red.) *Przemiany w Europie Środkowo-Wschodniej. 20 lat doświadczeń*, Pułtusk 2011, s. 52-53.

5 K. Tsetsura, Grynko A., Klyueva A., *The Media Map Project. Ukraine. Case Study on Donor Support to Independent Media, 1990–2010*, Internews, 2015, s. 15.

6 T. Kuzio, *Crime, Politics and Business in 1990s Ukraine. Communist and Post-Communist Politics*, 47(2), 2014, s. 200.

7 Tamże, s. 203.

warunków dla telewizji państwowej. Tworzona od paru lat telewizja publiczna nie usiłowała przeciwstawić się prywatnym stacjom⁸.

W tym miejscu należy powiedzieć parę słów o systemie medialnym w Ukrainie. Na wstępie należy zaznaczyć, że ukraiński system medialny różni się od innych systemów charakterem własnościowym. Polega on na tym, że telewizja w większości znajduje się w rękach prywatnych właścicieli, gdy jedyną alternatywą jest grupa publicznych nadawców medialnych UA: Pershy i stacja telewizyjna UA Pershy-Suspilne, nadające programy o różnej treści⁹. Badacze systemów medialnych na świecie wielokrotnie poruszali kwestię systemu medialnego w Europie Wschodniej. Ukraiński system medialny przyjęło się określać jako media w permanentnej transformacji¹⁰. Jedną z wyróżniających cech mediów w permanentnej transformacji jest typowa dla państw Europy Wschodniej faza przejścia od totalitaryzmu ku demokracji razem z jej pierwszym etapem reform medialnych w latach 1992 – 1998. Za następny etap może być uważany system medialny pod ciągłą kontrolą prywatnych właścicieli¹¹. Badacze komunikowania medialnego, Natalia Ryabinska¹² i Bogusława Dobek-Ostrowska¹³, zgadzają się, że Ukraina jest jednym z najciekawszych przykładów własności medialnej w Europie Środkowej i Wschodniej. Ukraina przez ponad trzydzieści lat zostaje umieszczona na prostej między komunizmem a autorytaryzmem, znajdując się w modelu mediów w permanentnej transformacji¹⁴. W związku z postępującym procesem demokratyzacji naturalne było powstanie w jednym roku wielu nowych stacji telewizyjnych. W 1991 roku takich stacji powstało około dwustu, wszystkie one miały lokalny charakter. W szybkim czasie, pod wpływem czynników ekonomicznych oraz

8 Powszechny medialny obraz ukraińskiego biznesmana lat 90 wiązał się z typowym ubiorem i akcesoriami – złotym łańcuszkiem na szyi oraz malinową marynarką.

9 D. Korol, Vinnichuk Y., Kosenko D. *Informacia - zbroja: komu nalezhat ukraiński media*, 2015 http://www.theinsider.ua/infographics/2014/2015_smi/vlasnyky.html, (dostęp: 5.12.2020).

10 N. Ryabinska, dz. cyt., s. 47; Tsetsura i in., dz. cyt., s. 34.

11 I. Andrusiv, Ustenko V., Romanenko V., Tyshkevich I., *The future of Ukrainian Oligarchs*, 2018, https://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/media/documents/event/the_future_of_ukrainian_oligarchs.pdf, (dostęp: 24.01.2022).

12 N. Ryabinska, dz. cyt., s. 50.

13 B. Dobek-Ostrowska, *Między politologią i komunikologią: razem czy osobno? Przypadek studiów porównawczych nad relacjami polityki i mediów w Europie Środkowo-Wschodniej*, „Politeja”, 4 (36), 2015, s. 35.

14 N. Ryabinska, *Media Capture in Post-Communist Ukraine. Actors, methods, and conditions. Problems of Post communism*, 2014, s. 52.

społeczno-politycznych, zakończyły swoją krótką historię, nie wywierając znaczącego wpływu. Jak zaznaczają badacze, doprowadziło to do widocznego pluralizmu medialnego¹⁵. Do 1995 r. pluralizacja medialna stworzyła sprzyjające warunki do pojawienia się prywatnych grup medialnych¹⁶. Właścicielami pierwszych prywatnych stacji telewizyjnych, takich jak 1+1, Inter, ICTV, Kanal Ukraina, były grupy kapitałowe, zwane oligarchiami. W tym czasie popularnością w telewizji cieszył się język ukraiński.

Pod wpływem ostatnich wydarzeń (Rewolucja Godności, wybory prezydenckie w 2019 roku etc.) w media zaangażowali się oligarchowie. Ludzie biznesu, będąc właścicielami mediów, do 24 lutego 2022 roku wywierali znaczący wpływ na rynek medialny. Wobec tego współczesne ukraińskie media można określić mediami oligarchicznymi, o czym będzie mowa w dalszej części artykułu.

NARODZINY UKRAIŃSKICH OLIGARCHÓW

Oligarchizacja, którą obserwujemy od ponad trzydziestu lat w Ukrainie, w przeszłości miała powiązanie z początkami prywatnych przedsiębiorstw oraz z własnością medialną. Według Wojciecha Konończuka¹⁷ po Rewolucji Godności układy oligarchiczne (mimo demokratyzacji) powróciły do ukraińskiej ekonomii i polityki¹⁸. Powstaje retoryczne pytanie, kiedy i w jakich warunkach odbyły się narodziny oligarchów w Ukrainie? Czy rok 1991 stał się nie tylko rokiem uzyskania niepodległości, ale też rokiem początku układów oligarchicznych? Jaki wpływ ma biznes oligarchów w czasie wojny i czy wojna skończy układy oligarchiczne?

Według ekspertów z Instytutu Przyszłości Ukrainy oligarchowie pojawili się na ukraińskiej scenie

Ludzie biznesu, będąc właścicielami mediów, do 24 lutego 2022 roku wywierali znaczący wpływ na rynek medialny. Wobec tego współczesne ukraińskie media można określić mediami oligarchicznymi

15 T. Kuzio, dz. cyt., s. 200.

16 M. Kidruk, *Ja, Ukrainiec*, Wydawnictwo Akurat, Warszawa 2007, s.7-8.

17 W. Konończuk i inni, dz. cyt., s. 5.

18 Rewolucja Godności wydarzenia, które miały miejsce na Placu Wolności (Majdanie Nezależnosti - Autorka) w Kijowie w latach 2014-2015.

ekonomicznej podczas rozpadu Związku Radzieckiego. W latach 90 XX w. Ukraina cechowała się wysokim poziomem korupcji oraz niskim poziomem konkurencyjności w biznesie. Ta ostatnia cecha jest wspólna dla wszystkich państw postsowieckich¹⁹. Ukraina jako młode państwo dopiero zaczynała budować gospodarkę zorientowaną na dochód, co wykorzystali oligarchowie. Porównując Ukrainę do innych państw, w postkomunistycznej Gruzji i Mołdawii oligarchowie od samego początku tworzyli nieformalne elitarne grupy. W czasach upadku Związku Radzieckiego elity były nazywane „ludźmi w malinowych garniturach” i bossami²⁰. W Ukrainie oligarchowie działali jako grupy nieformalne, często załatwiając interesy wbrew zasadom prawa. Zdaniem Kosińskiego i Serwetnyk²¹, ekspertów w kwestii oligarchów w państwach Europy Wschodniej, po upadku Związku Radzieckiego w Ukrainie było mniej oligarchów niż w Rosji. Ukraińscy oligarchowie pojawili się tuż po 24 sierpnia 1991 roku i nie cechowali się takim wpływem i posiadłościami, jak ich rosyjscy koledzy.

Ukraińscy oligarchowie, słusznie nazwani przez ukraińskiego publicystę Kidruka „finansowo-politycznymi klanami” (grupami wpływu), dość szybko ewoluowali w swoich działaniach skierowanych na budowanie przejściowej ekonomii i gospodarki²². Skoncentrowali się wokół różnych regionów i miast rozwiniętych przemy-

słowo (Kijowa, Dnipropetrowska, Doniecka i Lugańska), w połowie lat dziewięćdziesiątych objęli kluczowe kierownicze stanowiska i zaczęli tworzyć biznes. Podkreślam, że znaczący wpływ miał brak jakiegokolwiek doświadczenia Ukrainy w niezależnej gospodarce. Z pew-

Ukraińscy oligarchowie, słusznie nazwani przez ukraińskiego publicystę Kidruka „finansowo-politycznymi klanami” (grupami wpływu), dość szybko ewoluowali w swoich działaniach skierowanych na budowanie przejściowej ekonomii i gospodarki

19 W. Konończuk i inni, dz. cyt., s. 4-5.

20 Bosem nazywany jest kierownik np. przedsiębiorstwa czy spółki, często stosowane w języku potocznym.

21 P. Kościński, Serwetnyk, T. *Spadkobiercy oligarchów*, <https://www.rp.pl/swiat/art6060471-spadkobiercy-oligarchow>, (dostęp: 17.02.202).

22 M. Kidruk, dz. cyt., s. 7.

nością okoliczności te stworzyły sprzyjające warunki dla rozwoju oligarchizacji nie tylko w polityce²³, ale też w mediach²⁴.

Mimo polityki układy oligarchiczne szybko wkroczyły do mediów. Biorąc za przykład klasyczne pojęcie oligarchizacji, w Ukrainie ukształtowała się definicja oligarchy jako „przedsiębiorcy, który wykorzystuje wpływy polityczne w interesie własnego wzbogacenia się”²⁵. W świecie nauki termin „oligarcha” po raz pierwszy został upowszechniony w latach dwudziestych XX w. w Stanach Zjednoczonych. Winters, teoretyk oligarchii, definiuje oligarchów jako „aktorów, którzy dowodzą i kontrolują ogromne skupiska zasobów materialnych, które mogą być wykorzystane, aby bronić lub wzmacniać swoje osobiste bogactwo i ekskluzywną pozycję społeczną”²⁶. We współczesnych demokracjach oligarchowie są członkami partii politycznych, zarządzają biznesem oraz są właścicielami licznych grup medialnych.

OLIGARCHOWIE WŁAŚCICIELAMI MEDIÓW W UKRAINIE

Wpływ oligarchów w mediach prywatnych podyktowany jest własnością medialną. W artykule nie będę brać pod uwagę innych biznesów, które znajdują się we własności oligarchów, lecz skupię się na własności medialnej przed wojną i podczas wojny. Przy tym należy zaznaczyć, że nie każdy właściciel ukraińskiego prywatnego medium jest oligarchą, i nie każdy oligarcha posiada w swojej własności media. W ostatnich latach należy rozróżniać dwie grupy oligarchów: do pierwszej należą najbardziej znani właściciele wiodących mediów, do drugiej – właściciele lokalnych mediów o mniejszym wpływie. W Tabeli 1 zawarłam kluczowych właścicieli mediów, wskazując na ich własność medialną (Tabela 1).

23 J. Hajduk, *Władza i media we współczesnej Ukrainie* [w:] A. Kosecki, J. Wojnicki (red.) *Przemiany w Europie Środkowo-Wschodniej. 20 lat doświadczeń*, Pułtusk 2011, s. 52-53.

24 W. Konończuk, *Keystone of the system old and new oligarchs in Ukraine*, s. 7.

25 T. Kuzio, dz. cyt., s. 200.

26 J. A. Winters, *Oligarchy*, Northwestern University, Illinois 2011, s. 6.

Tabela 1. Telewizyjne grupy medialne należące do ukraińskich oligarchów

Igor Kolomoyski	Właściciel Grupy 1+1 Stacje telewizyjne: 1+1, 2+2, 1+1 International
Dmytro Firtash	Właściciel Inter Media Grupy Stacje telewizyjne: INTER, NTN, K1, Enter Films, Piksel
Igor Pinchuk i Rodzina	Właściciel Grupy medialnej StarLight media Stacje telewizyjne: STB, ICTV, Nowy Kanal M1, M2, QTV
Rinat Akhmetov ²⁷	Własność Media Grupa Ukraina Stacje telewizyjne: Ukraina, NLO TV Indigo
Eugenii Maraev	Stacje telewizyjne: News One
Mykola Kniazhytstky	Stacje telewizyjne: Espresso TV
Petro Poroshenko	Stacje telewizyjne: 5 Kanal
Alexander Klymenko	Lokalne stacje telewizyjne

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Matuszak²⁸, Konończuk²⁹, Hajduk³⁰

Klasycznym przykładem własności oligarchicznej są cztery pierwsze grupy medialne. Pierwszą z nich reprezentuje ukraiński przedsiębiorca Kolomoyski, który zarządza grupą 1+1. Przed wojną był zaliczany do najbardziej wpływowych grup

27 Z końcem lipca 2022 roku Rinat Akhmetov zrezygnował z licencji na stacje telewizyjne. Około 15 kanałów telewizyjnych przestało istnieć. Głównym powodem stała się trwająca w Ukrainie wojna.

28 S. Matuszak, *The oligarchic democracy. The influence of business groups on Ukrainian politics*, OSW Studies, September 2012, http://www.osw.waw.pl/sites/default/files/prace_42_en_0.pdf, (dostęp: 12.10.2021).

29 W. Konończuk, *Keystone of the system old and new oligarchs in Ukraine*, Warsaw: Centre of Eastern Studies, OSW, Warszawa 2016, s. 8

30 Y. Hayduk, *Ukraińska sfera publiczna* [w:] L. Hurska-Kowalczyk (red.) *Dylematy rozwoju Ukrainy*, Szczecin 2018, s. 27.

oligarchów w Ukrainie, zaczynając od lat 90 XX w. Po rozpoczęciu wojny oligarcha stał się niemedialną osobą, która nie złożyła żadnych oświadczeń związanych z wojną. Na jego miejscu, zdaniem ekspertów, pojawił się inny przedstawiciel układów, Akhmetov³¹. Aktywa Kolomoysky'ego obejmują sektor finansowy – PrivatBank, ukraińskie instytucje finansowe, sektor energetyczny na czele z przedsiębiorstwem UKRNAFTA, chemiczny, metalurgiczny i transportowy³².

Firtash reprezentuje drugą grupę wpływowych oligarchów. Biznesmen zarządza ukraińskim sektorem chemicznym, a także jest właścicielem stacji telewizyjnej Inter. Cechą, która wyróżnia ową stację spośród innych, jest jej rosyjskojęzyczna treść. Dobrym przykładem jest huczne obchodzenie świąt – 1 maja jako Dzień pracy w Związku Radzieckim i 9 maja jako Dzień zwycięstwa nad hitlerowskimi Niemcami – poprzez emisję radzieckich piosenek o zwycięstwie Armii Czerwonej. Po roku 2014 coraz rzadziej można spotkać takie inicjatywy³³. Jeszcze kilka lat temu grupa medialna Inter w swoich stacjach dopuszczała tylko rosyjskojęzycznej treści albo treści bez tłumaczenia na język ukraiński. Z tym wiązał się problem dwujęzyczności Ukraińców i w konsekwencji językowej polityki w mediach. Widoczne to było w transmitowaniu rosyjskich filmów. Firtash był jednym z ukraińskich oligarchów najbardziej zbliżonym do Rosyjskiej Federacji. Gazprom bank był finansowym partnerem w biznesie energetycznym. Od kilku lat Firtasz nie współpracuje z Rosją.

Rodzina Pinchuk reprezentuje trzecią grupę medialną – Pinchuk Media Group. Viktor Pinchuk jest znanym mecenasem sztuki i nauki, a jednocześnie zięciem drugiego prezydenta Ukrainy Leonida Kuchmy i mężem mecenas Oleny Franchuk³⁴. Wyedukowany i doświadczony oligarcha wkroczył do biznesu w okresie burzliwych lat 90. Na podstawie własnego doktoratu z projektowania rur stworzył własny biznes. Założona przez niego firma Interpipe wstrzymała produkcję i eksport pod koniec lutego 2022 roku. Pinchuk jest właścicielem wielu nieruchomości za granicą i w kraj³⁵, a dumą oligarchy jest Pinchuk ArtCenter – nowoczesna pracownia sztuki,

31 J. Hajduk, dz. cyt., s. 52.

32 R. Kravets, *Televizor i wybory. Koho pidtrymuiut Akhmetov, Pinchuk, Kolomoisky i Firtash*, 2018, <https://www.pravda.com.ua/articles/2018/12/7/7200495/>, (dostęp: 17.02.2022).

33 W. Konończuk, dz. cyt., s. 5-7.

34 Żoną Pinchuka jest Olena Franchuk, córka Leonida Kuchmy.

35 Jedną ze znanych posiadłości Viktora Pinchuka jest Grand Buildings, zabytkowy budynek na Placu Trafalgar w Londynie.

która wspiera młodych artystów. Do własności medialnej Pinchuka należy m.in. grupa medialna StarLight Media oraz stacje telewizyjne: STB, ICTV, Nowy Kanal M1, M2, QTV.

Właścicielem Media Grupy Ukraina do niedawna był Renat Akhmetov. Przedstawiciel donieckiego klanu oligarchów wielokrotnie brał udział w przetargach państwowych za kadencji prezydenta Viktora Yanukovycha³⁶. Jest właścicielem firmy Ukrtelekom i jednym z najsilniejszych podmiotów ekonomicznych na Ukrainie. Prognozuje się, że po zakończeniu wojny Akhmetov wróci jako jeden z czołowych oligarchów w ukraińskiej polityce. Hajduk³⁷ i Kidruk³⁸ zauważają, że oligarcha zajmował pierwsze miejsce dziesięć lat temu na przełomie lat 2013-2014. Pod koniec lipca Akhmetov opublikował oświadczenie na stronie grupy medialnej, w którym podziękował widzom oraz wieloletnim pracownikom stacji za ich pracę. Od 22 lipca 2022 roku stacja Ukraina oraz pozostałych 14 stacji przestało istnieć. Akhmetow uzasadnił to tym, że sam wystąpił o nienadawanie stacjom licencji, tym samym pozbawił się tytułu oligarchy w Ukrainie. Byli pracownicy stacji wyjaśnili zmianę wpływem wojny i niemożliwością utrzymania stacji w czasie, kiedy nie otrzymuje ona żadnych dofinansowań³⁹.

Błędne jest stwierdzenie, że ukraińskie media rządzone są tylko i wyłącznie przez oligarchów. Również należy uważać, twierdząc, że oligarchowie biorą aktywny udział w polityce. Wśród mniej rozpoznawalnych oligarchów są także znani politycy i prezydenci. Ówczesny lider partii politycznej Europejska Solidarność, Petro Poroshenko, w swoim posiadaniu miał fabrykę Roshen, a mało kto wie, że zarządzał również stacjami telewizyjnymi (Kanal 5)⁴⁰. W 2021 roku Poroshenko sprzedał swój biznes⁴¹. Prawdopodobnie jeszcze przed wojną prezydent Wołodymyr Zelensky mógłby mieć w osobie Poroshenki rywala w nadchodzących

36 M. Kidruk, dz. cyt., s. 141.

37 J. Hajduk, dz. cyt., s. 52-53.

38 M. Kidruk, dz. cyt. s.184-185.

39 Natsrada anuliuvala litsenzii kanaliv ta provaideriv Akhmetova <https://detector.media/rinok/article/201197/2022-07-21-natsrada-anulyuvala-litsenzii-kanaliv-ta-provayderiv-akhmetova/>, (dostęp: 12.09.2022).

40 W. Konończuk, dz. cyt.

41 R. Brul, *Petro Poroshenko vriatuvav biznes vid areшту, vchasno perepysavshy yoho na syna*, 2021, <https://biz.liga.net/ua/ekonomika/all/novosti/petr-poroshenko-spas-biznes-ot-aresta-vovremya-perepisav-ego-na-syna-slidstvoinfo>, (dostęp: 12.07.2022).

wyborach prezydenckich. Poparcie Poroshenki nieco spadło w związku ze sprawą sądową i zarzutem o okradanie państwa⁴². Podczas pierwszej transmisji kanału Rada w grudniu 2021, Petro Poroshenko zarzucił Volodymyrowi Zelenskiemu wykorzystanie stacji publicznej do własnych celów, nazywając ją „Stacją Zelenski’ego”. Natomiast z inicjatywy prezydenta ogłoszono stworzenie stacji telewizyjnej Dom, nadającej w języku rosyjskim dla Ukraińców mieszkających pod rosyjską okupacją⁴³. Wiadomo, że stacja telewizyjna pręźnie działa, ale często na jej stronie internetowej pojawiają się niezweryfikowane wiadomości. Media zwracają uwagę na strategię, jaką obrał rząd przed wyborami w roku 2024. Jednocześnie taka polityka stanowi dodatkowe zagrożenie dla wolności mediów na Ukrainie i braku wiarygodności medialnej.

Własność medialna w Ukrainie jest elementem kreującym system medialny. Wyróżnia ona ukraińskie media jako media oligarchiczne z istnieniem jednego medium publicznego. Dobrze finansowane media prywatne, mające warunki rozwoju, podążają w kierunku całościowej kontroli wpływów na polu informacyjnym⁴⁴. Niedofinansowanie telewizji publicznej nie daje jej możliwości bycia opozycją dla mediów prywatnych. Zjawiskiem negatywnym jest brak jej rozwoju i zainteresowania ze strony państwa. Prezydent Zelenski w drugiej połowie 2021 roku stwierdził, że Ukraina musi zwalczyć powszechną oligarchizację i tym samym wypowiedział wojnę oligarchom. Pozostaje pytanie, czy tak naprawdę prezydent walczy przeciwko oligarchom, czy tylko realizuje własną strategię zdobywania poparcia wyborców.

Własność medialna w Ukrainie jest elementem kreującym system medialny. Wyróżnia ona ukraińskie media jako media oligarchiczne z istnieniem jednego medium publicznego. Dobrze finansowane media prywatne, mające warunki rozwoju, podążają w kierunku całościowej kontroli wpływów na polu informacyjnym

42 Akhmetov z pochatu viiny vtratyv \$9,5 mlrd, Poroshenko vybuv z klubu miliarderv 2022.

43 I. Krytska, Krasnikov D., «Dom» za \$10 mln. Rosiiskomovnyi telekanal mozhe staty ruporom Zelenskoho. Navishcho Ukraini shche odne ZMI za derzhkoshty, <https://forbes.ua/news/zelen-skiy-za-gosdengi-mozhet-sdelat-russkoyazychnyy-telekanal-dom-natsionalnym-godovoy-byudzhet-okolo-250-mln-grn-zachem-on-ukraintsam-15122021-2960>, (dostęp: 13.02.2022).

44 D. Korol, Vinnichuk Y., Kosenko D. Informacia - zbroja: komu nalezhat ukrainski media, 2015 http://www.theinsider.ua/infographics/2014/2015_smi/vlasnyky.html, (dostęp: 5.12.2020).

OLIGARCHOWIE I PREZYDENT

Powiązania prezydenta Zelensky'ego z oligarchami stanowią jeszcze jeden interesujący wątek, na którym skupiam się w artykule. Moim zdaniem jest to kwestia dość kontrowersyjna i niepotwierdzona. Żadna ze stron, mając na uwadze prezydenta i oligarchów, nie uczyniłaby czegokolwiek, żeby ta informacja się potwierdziła czy wybrzmiała w mediach społecznościowych. W artykule skupiam się na rzekomej roli oligarchów w prezydenckiej kampanii wyborczej i kwestii powiązań prezydenta Zelensky'ego z oligarchami. Ostatnia kampania wyborcza w Ukrainie udowodniła, że nawet gwiazda może zostać prezydentem⁴⁵. Mimo że Zelensky nie był doświadczonym politykiem, a jego jedynym doświadczeniem była aktorska sztuka tworzenia i odtwarzania skeczy politycznych, został wybrany prezydentem w 2019 roku. W 2022 roku prezydent Zelensky stał się symbolem przywództwa, zarządzając w czasie wojny i kryzysu. Podczas trwania kampanii wyborczej 2019 w roku ważną rolę odegrał Kolomoysky, który według badań z roku 2018 był piątym na liście najbogatszych Ukraińców. Już w 2013 roku dał możliwość Zelensky'emu i jego grupie wykorzystania najlepszego czasu antenowego dla promowania rozrywki. Pytanie, czy była to tylko promocja rozrywki, czy też miało to na celu rozpoczęcie kampanii wyborczej, która trwała kilka lat przed wyborami? Od 2012 roku stacja telewizyjna 1 + 1 przewodzi w emitowaniu programów o tematyce rozrywkowej, na przykład serialu *Śługa narodu*. Kanał jest łączem między Kolomoyskim i Zelenskym, transmitował noworoczne ogłoszenie komika o jego kandydaturze na prezydenta. Co więcej, przemówienie Zelensky'ego zostało wyemitowane przed przemówieniem prezydenta Poroshenki – co stanowiło zerwanie z tradycją, która była normą od czasów sowieckich. Zwykle urzędujący prezydent jako pierwszy składa noworoczne życzenia mieszkańcom swojego kraju⁴⁶. Media ukraińskie i zagraniczne często przypisują Kolomoyskiemu wsparcie prezydenta Zelensky'ego podczas ostatniej kampanii wyborczej sprzed czterech lat. Od roku 2019 kanały telewizyjne zostają jednym z głównych źródeł informacji dla Ukraińców. Według badań Kijowskiego Międzynarodowego Instytutu Socjologii, Centrum Razumkova i Centrum Socis, zaprezentowanych we wrześniu 2018 r., powyżej 75 % Ukraińców odbiera wiadomości ze

45 Y. Karmanau, *Comedian who plays president on TV headed for landslide victory*, 2019, <https://www.chicagotribune.com/nation-world/ct-ukraine-presidential-election-20190421-story.html>, (dostęp: 10.10.2021).

46 W. Rogacin, *Zelenski. Biografia*, Wielka Litera, Warszawa 2022, s. 47.

świata i Ukrainy tylko i wyłącznie z kanałów telewizyjnych⁴⁷. We wrześniu 2021 roku, zgodnie z dekretem prezydenta Zelensky'ego, rozpoczęto walkę z oligarchami. Prezydent zadeklarował, że jego celem jest zbudować silną Ukrainę w oparciu o przejrzystość i dostęp do informacji. W związku z tym pojawił się rejestr oligarchów, do którego musiał wpisać się każdy, kogo dochód przekraczał kwotę 2 miliardów 270 milionów UAN⁴⁸.

UKRAIŃSKIE MEDIA PO 24 LUTEGO 2022 ROKU

Wydarzenia końca lutego w znaczący sposób wpłynęły na rynek telewizyjny. Ukraińskie media stały się jedynym źródłem wiadomości pracującym w trybie 24 godziny na dobę. Prezydent Zelensky stał się symbolem walki i mimo licznych prośb zagranicznych polityków został w Kijowie. Swoistą formą komunikacji prezydenta z Ukraińcami zostało popularne medium, jakim jest Instagram. Codziennie prezydent z gabinetu czy z ulic Kijowa nagrywał krótkie filmiki, a wieczorem orędzia do obywateli Ukrainy⁴⁹. Po siedmiu dniach wojny Ukrinform opublikował jeden z tekstów prezydenta umieszczony w mediach społecznościowych:

Rozpoczął się siódmy dzień tej strasznej wojny. Wojna, którą wszyscy odczuwamy tak samo. W tej chwili mamy więcej wspólnego niż przez ostanie trzydzieści lat. Na początku było to dla nas równie przerażające, potem równie bolesne. A teraz wszystko jest takie samo. Poza zwycięstwem. O prawdę. O pokój. Pokój, który chcemy osiągnąć. Życie naszych ludzi, o których się troszczymy. O Ukrainę. Przez ten czas naprawdę staliśmy się jednością. Wiele sobie nawzajem zaoferowaliśmy. Kochamy się wzajemnie. Pomagamy sobie nawzajem. Boimy się o siebie. Wczoraj wieczorem na Placu Wolności wszyscy byliśmy Charkowianami. Potem wróg zmiotł nas wszystkich uderzeniami na budynki mieszkalne w Borodyantsie. Wczoraj wieczorem wszyscy zostaliśmy zbombardowani w Kijowie. I wszyscy zginęliśmy ponownie w Babynomu Yaru⁵⁰ – w ataku raketowym. Chociaż cały świat obiecuje i obiecuje cały czas – nigdy więcej...⁵¹

47 S. Dorosh, *Chomu padaie reitynh Zelenskoho*, 2021, <https://www.bbc.com/ukrainian/features-59274745>, (dostęp: 12.01.2022).

48 Zelenskyi pidpysav zakon pro oliharkhiv, 2021, <https://www.pravda.com.ua/news/2021/11/5/7312984/>. (dostęp: 12.12.21).

49 Oficjalny profil na Instagramie prezydenta Zelensky'ego.

50 Babyn Yar – miejscowość w centralnej Ukrainie, w której dokonano największej zbrodni przeciw Ukraińcom i Żydom.

51 Orędzie prezydenta Zelensky'ego z dnia 24 lutego 2022 roku (tłumaczenie własne).

Ukraińscy oligarchowie w większości wyjechali z państwa, jednak po kilku dniach wrócili pod groźbą niemożliwości powrotu do Ukrainy. Główną motywacją powrotu stał się biznes. Nie wszystkim udało się wyjechać z kraju tuż po rozpoczęciu bądź w trakcie już trwającej wojny. Znany z mediów oligarcha Viktor Medvedchuk razem z żoną przebywał w domu pod Kijowem, będąc w areszcie domowym od jesieni 2020 roku⁵². Do jesieni 2020 roku Viktor Medvedchuk należał do jednych z bogatszych oligarchów. Od dwóch lat stacje telewizyjne należące do oligarchy pozostają zamknięte⁵³. Jego żona, celebrytka Marchenko, dzień przed wybuchem wojny wylądowała w Moskwie wraz z dziećmi. Po wybuchu wojny ukraińskie media telewizyjne, radiowe oraz internetowe stanęły przed wyzwaniem. Po wprowadzeniu stanu wojennego prezydent Wołodymyr Zelenski wydał dwa dekrety dotyczące działania mediów. Pierwszy dekret pt. *O neutralizacji zagrożeń dla bezpieczeństwa informacyjnego państwa* ukazał się 18 marca 2022 roku⁵⁴. Został wprowadzony jeden operator sieci telewizyjnej (Zeonbud), który zrzeszał 34 kanały ogólnoukraińskie i regionalne. Jedyna sieć zapewniła stabilną pracę cyfrowych urzędzeń nadawczych i nieprzerwaną emisję kanałów telewizyjnych. Drugi dekret obowiązujący od 18 marca 2022 roku *O jednolitej polityce informacyjnej w czasie stanu wojennego* uzupełnił politykę medialną w czasie wojny⁵⁵. Zgodnie z dekretem w czasie wojny i stanu wojennego jednolitą politykę informacyjną będzie realizował wspólny program Telemaraton. Nowe pojęcie oznaczało wspólne działanie mające na celu całodobowe informowanie poprzez wiadomości o sytuacji w państwie. Inicjatywa otrzymała własny hasztag na Twitterze i Facebooku „Zunifikowane Wiadomości #UARazom” (*Yedyni novyny UA: Razom – Autorka*).

Oprócz Telemaratonu, który znacznie polepszył informowanie o wojnie i sytuacji w Ukrainie, dostęp do wiadomości odbywał się poprzez sieć Telegram.

52 Oligarcha Medvedchuk jeszcze wcześniej usłyszał zarzuty w sprawie morderstwa ukraińskiego poety Wasylia Stusa.

53 W 2004 roku Medvedchuk został kumem Putina (tak w Ukrainie nazywany jest ojciec chrzestny dziecka – Autorka). Prezydent Rosji trzymał do chrztu córkę Marchenko i Medvedchuka Darię (patrz: Kidruk 2015:233).

54 Dekret prezydenta z dnia 18 marca 2022 roku, <https://www.president.gov.ua/documents/1512022-41757> (patrz: Drugi Dekret Prezydenta z dnia 18 marca 2022 roku, <https://www.rnbo.gov.ua/ua/Ukazy/5294.html>).

55 Drugi dekret prezydenta z dnia 18 marca 2022 roku, <https://www.rnbo.gov.ua/ua/Ukazy/5294.html>, (dostęp: 12.05. 2022).

Zdaniem ekspertów to nowoczesne medium jest żywym blogiem⁵⁶. W październiku 2021 roku Telegram stał się w Ukrainie jednym z najpopularniejszych kanałów informacji dla niemal wszystkich grup wiekowych. Wzrastało zainteresowanie zarówno krajowymi, jak i regionalnymi kanałami. Plusem korzystania z Telegramu jest jego dostępność. W 2021 roku 82% internautów korzystało z medium codziennie, w tym 97% młodych ludzi w wieku 18-35 lat. W czasie wojny Ukraińcy przy pomocy kanałów w Telegramie również komunikują się ze sobą. Ponadto Ukraina otrzymała dostęp do Internetu satelitarnego Starlink, opracowanego przez Elona Muska ze SpaceX. Dostęp do sieci pojawił się po dwóch dniach od rozpoczęcia wojny⁵⁷. Jak podaje Radio Svoboda, powołując się na Głos Ameryki i Politikon, prezydent Volodymyr Zelensky sukcesywnie używa internetu Starlink, m.in. do publikowania ważnych informacji w sieci i komunikowania się z liderami politycznymi, w tym Joe Bidenem i Justinem Trudeau za pośrednictwem wideokonferencji⁵⁸.

Ukraiński rząd stworzył listę polecanych, wiarygodnych źródeł informacji. Na liście można znaleźć między innymi takie media jak Hromadske, Live.ua, Ukrinform, Suspilne oraz inne⁵⁹. Popularna wśród Ukraińców aplikacja Diya stała się jedną z lepszych informujących o alarmach powietrznych czy rozpowszechniających orędzie prezydenta⁶⁰. Należy zaznaczyć, że rosyjskie stacje telewizyjne zostały zakazane w Ukrainie. Na początku marca 2022 roku ukraińska Służba Bezpieczeństwa Narodowego wraz z grupami medialnymi rozpoczęła negocjacje z europejskimi partnerami na temat możliwości zastąpienia odłączonych rosyjskich kanałów propagandowych w Europie na kanały w języku ukraińskim. Trwają prace

56 *Telegram reitinh. Top korysnykh ukrainskykh telegram-kanaliv novyn ta dlia biznesu*, <https://marketer.ua/ua/telegram-rating-top-useful-ukrainian-telegram-channels/>, (dostęp: 1.06.2022).

57 *Starlink: yak suputnykovyi internet Ilona Maska dopomahaie u vidsichi abresii rosii*, <https://www.radio-svoboda.org/a/starlink-spacex-mask-viyna-ukrayina-rosiya/31910580.html>, (dostęp: 5.07.2022).

58 M. Kidruk, dz. cyt., s. 7.

59 O. Kotubei, Blindiuk M. *Yak chytaty novyny v chasy informatsiinoi viiny 2022*, <https://suspilne.media/211577-ak-citati-novini-v-casi-informacijnoi-vijni/>, (dostęp: 4.07.2022).

60 Aplikacja internetowa Diya, która obecnie jest wykorzystywana w Ukrainie jako mobilna alternatywa dla załatwienia formalności w urzędach oraz do sprawdzenia bieżącej sytuacji, też podczas wojny (alarmy powietrzne, miejsca schronów etc.). Pierwotnie Diya była aplikacją w czasach pandemii COVID-19, gdzie można było sprawdzić informacje dotyczące szczepionek, możliwości weryfikacji certyfikatu zaszczepionego etc.

nad projektem propozycji⁶¹. Po 24 lutego dla każdego z prawie 40 milionów Ukraińców stało się oczywiste, że Władimir Putin rozpoczął brutalną wojnę przeciwko narodowi ukraińskiemu. Jak pisze „Ekonomiczna Prawda”, w Ukrainie pozostali ci, dla których pewne rzeczy nie są oczywiste. Po dziesięciu dniach trwającej wojny „Ekonomiczna Prawda” opublikowała artykuł, którego głównym tematem jest stanowisko oligarchów podczas wojny⁶². Zaskakujący był fakt, że po trwającej kilka miesięcy wojnie nie wszyscy oligarchowie, z którymi prezydent Zelensky planował budować razem nową Ukrainę bez korupcji, wypowiedzieli się na temat Putina i wojny. Przyczyn niechęci udzielenia odpowiedzi nie wymieniono. Na łamach wspomnianego wydania internetowego ukazał się artykuł, w którym oligarchów zapytano, co sądzą na temat wojny⁶³. Przypomnę tylko, iż oligarchowie od dawna byli kluczowymi graczami w polityce Ukrainy. Pierwsze pytanie dotyczyło odbierania Rosji jako agresora, a Putina jako zbrodniarza wojennego. Drugie pytanie miało na celu doprecyzować, czy oligarchowie nadal posiadają biznes w Rosji, tym samym pomagając Rosji w wojnie. Trzecie i ostatnie pytanie dotyczyło wsparcia ukraińskiego wojska poprzez biznes. Do dzisiaj nie ukazały się odpowiedzi od oligarchy Kołomojskiego. Oligarcha nie udzielał publicznie żadnych komentarzy, też w jego mediach społecznościowych nie ukazała się żadna informacja. Podobne stanowisko zajął Gennadii Bogoliubov. Redakcja nie otrzymała odpowiedzi na pytania od oligarchy. Oleksandr Yaroslavsky również nie udzielił odpowiedzi, a jego sekretarz powiedziała, że komentarze na temat wojny są na Facebooku. Yurii Kosiuk również nie odpowiedział na pytania, ale powołał się na wpis na Facebooku.

Na temat ostatnich wydarzeń stanowczo wypowiedzieli się Akhmetov, który od pierwszych dni wojny jest na świączniku, Firtash, który nagłośnił zakończenie relacji z Rosją, Serhiy Tihipko, który zaznaczył, że jego zdaniem pomoc dla żołnierzy jest najważniejszą pomocą. Vadym Novynsky wypowiedział się o płaceniu podatków do budżetu ukraińskiego przez należące do niego przedsiębiorstwa. Przedstawicielka rodziny Gereg przytoczyła przykład pomocy obronie terytorialnej. Kostiantyn Zhevago wskazał na zerwanie relacji z Rosją dziesięć lat temu.

61 O. Kotubei, Blindiuk M., dz. cyt.

62 Y. Vinokurov, Maksymchuk M., Dienkov D., *Oliharkhy vzhe ne movchat. Ale ne vsi. Khto z nabahatshykh ukrainsiv dosi ne nazvav Putina zlochyntsem*, 2022 <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/03/5/683321/>, (dostęp: 10.07.2022).

63 Tamże.

Podobną pozycję zajął zięć drugiego prezydenta, Leonida Kuchmy, oligarcha Pinchuk, którego fundusze przekazano na pomoc poszkodowanym dzieciom. Wydarzenia w Ukrainie wywołały wpływ na ekonomiczne stanowiska oligarchów. Według „Forbesa” ukraińscy oligarchowie stracili podczas wojny nie tylko swoje pozycje, ale ekonomiczny zysk. Telewizja w czasie wojny w ogóle nie przynosi żadnych przychodów. Fortuna Pinczuka zmniejszyła się z 2,6 miliarda USD do 1,9 miliarda USD. Novynsky dysponuje teraz majątkiem w wysokości 1,3 mld USD, Vlad Yasenko i Bogoliubov każdy po 1,1 mld USD. Wycena majątku oligarchy Konstantina Zhevago spadła o 0,8 mld USD, na dzień dzisiejszy dysponuje kwotą w wysokości 1,3 mld USD. Oleksandr i Hałyna Geregi oraz piąty prezydent Poroshenko stracili w czasie wojny status miliarderów⁶⁴. W przypadku ostatnich wymienionych oligarchów żaden z nich nie jest baronem medialnym, a posiadanie stacji lokalnych nie czyni z nich wiodących właścicieli medialnych. W związku z powyższymi nasuwają się retoryczne pytania – czy te przetasowania w wysokości posiadanego majątku nie wpłyną na pozycję oligarchów w czasie trwającej wojny? Kto będzie dalej wspierać dążenie do rządów, a kto być może zakończy biznes w Ukrainie? 22 lipca 2022 roku na wniosek Achmetova z dnia 11 lipca 2022 r. Krajowa Rada Telewizji i Radiofonii wydała dekret o cofnięciu licencji dla jego piętnastu kanałów należących do Grupy Medialnej Ukraina⁶⁵.

ZAKOŃCZENIE

Historia ukraińskich mediów prywatnych jest długa i liczy ponad trzydzieści lat. Już przed wojną telewizja była jedynym źródłem informowania Ukraińców o wydarzeniach w państwie i na świecie. Powszechna oligarchizacja mediów stała się procesem, który jest coraz bardziej widoczny w społeczeństwie. Ukraińscy oligarchowie nie angażują się aktywnie w politykę, ale od lat 90 znaleźli możliwość wpływu na nią – pogłębili odbieranie mediów jako czwartej władzy. Tym samym grupa osób z układu wywołuje mniejszy lub większy wpływ na politykę, zniekształca kulturę dziennikarską, zarabia na mediach, a nawet podsycia nastroje

64 Kolomoisky i Firtash, 2021, <https://www.pravda.com.ua/articles/2018/12/7/7200495>, (dostęp: 17.02.2022).

65 T. Voitiuk, *Akhmetov vzhe ne oligarch*, 2022, <https://suspilne.media/260557-ahmetov-bilse-ne-moze-vvazatisa-oligarhom-minust/>, (dostęp: 10.06.2022).

społeczne i kreuje opinię publiczną przed wyborami. Tak można scharakteryzować ukraińskie media przed 24 lutego 2022 roku.

Po rozpoczęciu wojny ukraińskie media prywatne działają we wspólnym celu, którym jest systematyczne i rzetelne informowanie obywateli na temat wojny. Ukraiński biznes medialny przestał być opłacalny, a ukraińscy oligarchowie nie wypowiedzieli się stanowczo na temat wojny, czym stworzyli warunki zagrażające ich biznesom, ale również posiadaniem przez nich ukraińskiemu obywatelstwu (na przykład Kolomoyski). Co będzie z biznesem oligarchów i czy trwająca wojna pozwoli wciąż zarabiać na mediach? Czy ukraińskie media potrzebne są oligarchom w innym celu? To są pytania, które pozostają bez odpowiedzi i są zaledkiem jeszcze jednego interesującego tematu, który wymaga szczególnego omówienia.

Odpowiadając na pytanie postawione w artykule, czy biznes medialny w Ukrainie wpłynął na postrzeganie oligarchów, należy podkreślić, że społeczeństwo jest na tyle zdesperowane wojną, że szuka alternatywnych wiadomości w internecie. Podczas wojny media nie zarabiają, w związku z czym stacje straciły swoje dochody. Grupa Medialna Ukraina przestała istnieć, co rodzi pytanie, czy wszyscy oligarchowie zaczną zamykać swoje medialne imperia. Czy tylko czekają na moment, żeby ponownie wkroczyć do polityki w spokojnych, nieobarczonych wojną, czasach? Wszystkie scenariusze są możliwe, zwłaszcza w momencie przejściowym, który bez wątpienia nastąpi po zakończeniu wojny.

BIBLIOGRAFIA

- [1] *Akhmetov z pochatku viiny vtratyv \$9,5 mlrd, Poroshenko vybuv z klubu milyarderiv*, Forbes Ukraina na Detektor media. Dostęp: <https://detector.media/infospace/article/197504/2022-03-14-akhmetov-z-pochatku-viyny-vtratyv-95-mlrd-poroshenko-vybuv-z-klubu-milyarderiv-forbes-ukraina/>. 5.07.2022.
- [2] Andrusiv I., Ustenko V., Romanenko V., Tyshkevich I., *The future of Ukrainian Oligarchs*. 2018 https://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/media/documents/event/the_future_of_ukrainian_oligarchs.pdf. Dostęp: 24.01.2022.

- [3] Brul R., *Petro Poroshenko vriatuvav biznes vid areшту, vchasno perepysavshy yoho na syna*. 2021. Dostęp <https://biz.liga.net/ua/ekonomika/all/novosti/petr-poroshenko-spas-biznes-ot-aresta-vovremya-perepisav-ego-na-syna-slidstvoinfo> 12.07.2022.
- [4] Dekret Prezydenta z dnia 18 marca 2022 roku. Dostęp: <https://www.president.gov.ua/documents/1512022-41757>
- [5] Dobek-Ostrowska B., *Między polityką i komunikologią: razem czy osobno? Przypadek studiów porównawczych nad relacjami polityki i mediów w Europie Środkowo-Wschodniej*. *Politeja*, 4 (36), S. 27-49, 2015.
- [6] Dovzhenko O., *Media after Maidan*. <https://www.opendemocracy.net/en/odr/media-in-ukraine-set-free-to-be-slaves/>. Dostęp: 20.10.2021.
- [7] Dorosh S. *Chomu padaie reitynh Zelenskoho*, 2021 <https://www.bbc.com/ukrainian/features-59274745>. Dostęp: 12.01.2022.
- [8] Drugi Dekret Prezydenta z dnia 18 marca 2022 roku. Dostęp: <https://www.rnbo.gov.ua/ua/Ukazy/5294.html>
- [9] Hayduk Y. *Ukraińska sfera publiczna*. W: L., Hurska–Kowalczyk red.. Dylematy rozwoju Ukrainy. Szczecin 2011.
- [10] Hajduk J. *Władza i media we współczesnej Ukrainie*. W: A. Kosecki, J. Wojnicki (red. *Przemiany w Europie Środkowo-Wschodniej. 20 lat doświadczeń*). Pułtusk 2018.
- [11] Karmanau Y. *Comedian who plays president on TV headed for landslide victory*, 2019. Dostęp: <https://www.chicagotribune.com/nation-world/ct-ukraine-presidential-election-20190421-story.html> 10.10.2021. Rauszer M., *Chłop-niewolnik? Pańszczyzna w perspektywie antropologii historii*, „Lud”, R. CI, 2017.
- [12] Kidruk M. *Ja, Ukrainiec*, Wydawnictwo Akurat, Warszawa 2007.
- [13] Konończuk W. *Keystone of the system old and new oligarchs in Ukraine*, Warsaw: Centre of Eastern Studies, OSW, Warszawa 2016.
- [14] Konończuk, W., Genusa D., Kakachia K. *Oligarchs in Ukraine, Moldova and Georgia as key obstacles to reforms*. CEPS project. 2017.
- [15] Kościński. P., Serwetnyk, T. *Spadkobiercy oligarchów*. Dostęp: <https://www.rp.pl/swiat/art6060471-spadkobiercy-oligarchow>. 17.02.2021.

- [16] Krytska I., Krasnikov D. «Dom» za \$10 mln. *Rosiiskomovnyi telekanal mozhe staty ruporom Zelenskoho. Navishcho Ukraini shche odne ZMI za derzhkoshty* <https://forbes.ua/news/zelenskiy-za-gosdengi-mozhet-sdelat-russkoyazychnyy-telekanal-dom-natsionalnym-godovoy-byudzhzet-okolo-250-mln-grn-zachem-on-ukraintsam-15122021-2960>. 13.02.2022.
- [17] Kuzio T. Crime, *Politics and Business in 1990s Ukraine. Communist and Post-Communist Politics*, 47(2), 195-210. 2014
- [18] Kotubei O., Blindiuk M. *Yak chytaty novyny v chasy informatsiinoi viiny* 2022 <https://suspilne.media/211577-ak-citati-novini-v-casi-informacijnoi-vijni/>. Dostep: 4.07.2022.
- [19] *Kolomoisky i Firtash* 2021 <https://www.pravda.com.ua/articles/2018/12/7/7200495/>Dostep: 17.02.2022.
- [20] Korol D., Vinnichuk Y., Kosenko D. *Informacia - zbroja: komu nalezhat ukrainski media*. 2015 http://www.theinsider.ua/infographics/2014/2015_smi_vlasnyky.html Dostep: 5.12.2020.
- [21] Kravets, R. (2018). *Televizor i vybory. Koho pidtrymuiut Akhmetov, Pinchuk, Kolomoisky i Firtash*. <https://www.pravda.com.ua/articles/2018/12/7/7200495/> Dostep: 17.02.2022.
- [22] Kotubei O., Blindiuk M. *Yak chytaty novyny v chasy informatsiinoi viiny* 2022 <https://suspilne.media/211577-ak-citati-novini-v-casi-informacijnoi-vijni/>. Dostep: 4.07.2022.
- [23] Lucenko M. *Pid chas viiny usi natsionalni kanaly zoboviazani obiednatysia ta tsilodobovo transliuvaty telemarafon «Iedyni novyny» — ukaz*. Dostep: <https://hromadske.ua/posts/pid-chas-vijni-usi-nacionalni-telekanali-zobovyazani-cilodobovo-translyuvati-telemarafon-yedini-novini-ukaz> 1.07.2022.
- [24] Matuszak S. *The oligarchic democracy. The influence of business groups on Ukrainian politics*. OSW Studies. 2012, http://www.osw.waw.pl/sites/default/files/prace_42_en_0.pdf. Dostep: 12.10.2021.
- [25] *Natsrada anuliuvala litsenzii kanaliv ta provaideryv Akhmetova* <https://detector.media/rinok/article/201197/2022-07-21-natsrada-anulyovala-litsenzii-kanaliv-ta-provayderiv-akhmetova/>. 12.09.2022.
- [26] Orędzie Prezydenta Zelensky'ego z dnia 24 lutego 2022 roku. Dostep| <https://www.youtube.com/watch?v=AMjfwA4GHoo> (10.06.2022).

- [27] Ryabinska N. *Ukraine's post-communist mass media. Between capture and Commercialization*, Ibiem-verlag, Stuttgart 2017.
- [28] Rogacin, W. *Zelenski. Biografia*. Wielka Litera, Warszawa 2022.
- [29] Ryabinska N. *Media Capture in Post-Communist Ukraine. Actors, methods, and conditions. Problems of Post communism*, 61. S. 46-60, 2014.
- [30] Savicky O. *Rosiya Ukraina zahroza viyny* 2022. Dostęp <https://www.radiosvoboda.org/a/rosiya-ukrayina-zahroza-viyny/31703318.html> (10.07.2022).
- [31] *Starlink: yak suputnykovyi internet Ilona Maska dopomahaie u vidsichi abresii rosii*. Dostęp: <https://www.radiosvoboda.org/a/starlink-spacex-mask-viyna-ukrayina-rosiya/31910580.html>. 5.07.2022.
- [32] *Telegram reitynh. Top korysnykh ukrainskykh telehram-kanaliv novyn ta dlia biznesu*. Dostęp: <https://marketer.ua/ua/telegram-rating-top-useful-ukrainian-telegram-channels/>. 1.06.2022.
- [33] Tsetsura K., Grynko A., Klyueva A. *The Media Map Project. Ukraine. Case Study on Donor Support to Independent Media, 1990–2010*, Internews, 2015.
- [34] Winters J. A. *Oligarchy*, Northwestern University, Illinois 2011.
- [35] Voitiuk T. *Akhmetov vzhe ne oligarch*. 2022. Dostęp: <https://suspilne.media/260557-ahmetov-bilse-ne-moze-vvazatisa-oligarhom-minust/> 10.06.2022.
- [36] Vinokurov Y, Maksymchuk M, Dienkov D. *Oliharkhy vzhe ne movchat. Ale ne vsi. Khto z naibahatshykh ukrainsiv dosi ne nazvav putinazlochytsem*. 2022 <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/03/5/683321/> 10.07.2022.
- [37] *Zelenskyi pidpysav zakon pro oliharkhiv* 2021. Dostęp <https://www.pravda.com.ua/news/2021/11/5/7312984/>.

UKRAINIAN PRIVATE MEDIA AND WAR: THE OLIGARCHS AND THE MEDIA BUSINESS AFTER 24 FEBRUARY 2022

ENGLISH SUMMARY

Media ownership in Ukraine has been of interest to many researchers for years, so it could not be absent at this particular time. In the widespread chaos of the war that prevailed in Ukraine after 24 February 2022, Ukrainian and foreign experts have repeatedly drawn attention to the role of the media. Since the beginning of the war, the Ukrainian media have started to work together according to a single agenda, centred around the latest news from the front. The media are mostly owned by the oligarchs. The oligarchs are also part of Ukraine's complex media system. Just before the war broke out, the oligarchs left which caused a general outcry. Upon their return, business people spoke quite impartially about the war. The aim of the presented article is to present the impact of the war on Ukrainian private media and media business.

Keywords: Volodymyr Zelensky, oligarchs, private television, Ukraine, war,
24 February 2022

Anzhelika Savchuk-Konarska

Szkoła Doktorska z Nauk o Polityce i Administracji,
Uniwersytet Wrocławski

nr ORCID 0000-0002-9471-974X

Magister historii, słuchaczka w Szkole Doktorskiej, ekspertka w zakresie mediów i polityki w Ukrainie oraz komunikowania prezydenta Volodymyra Zelensky'ego. W roku 2018 absolwentka Katedry Historii Europy Środkowej i Wschodniej na Uniwersytecie Narodowym im. Iwana Franki we Lwowie. W latach 2018-2019 odbyła staż w ramach programu rządowego RP dla Młodych badaczy ze Wschodu. Od października 2019 r. doktoryzuje się w ramach Szkoły doktorskiej z Nauk o Polityce i Administracji na Uniwersytecie Wrocławskim. Do zainteresowań naukowych należą m.in.: historia Europy Środkowej i Wschodniej po roku 1989, elity polityczne, rola ukraińskiej telewizji w procesie komunikowania, komunikowanie prezydenta Zelensky'ego, oligarchizacja i celebrytyzacja w mediach i polityce. Uczestniczka licznych konferencji krajowych i międzynarodowych, szkół letnich oraz paneli dyskusyjnych. Od wybuchu wojny zaangażowana w wolontariat na rzecz Ukrainy, tłumacz z języka ukraińskiego.